

Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi

Prof. Dr. Kadir ULUSOY

2. Baskı

Prof. Dr. Kadir ULUSOY

KARAKTER, DEĞERLER VE AHLAK EĞİTİMİ

ISBN 978-605-241-610-5
DOI 10.14527/9786052416105

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Nisan 2019, Ankara
2. Baskı: Mart 2021, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. Kadir ULUSOY

1979 yılında Antalya'nın Kumluca ilçesinde doğdu. Antalya Merkez Duraliler İlkokulu'nu bitirdikten sonra Antalya Aksu Öğretmen Lisesi'nde ortaokul ve lise öğrenimini devlet parasız yatılı okuyarak tamamladı. 1996 yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği bölümüne başladı. 2007 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalında Doktorasını tamamladı. Ulusoy, 2000 yılından itibaren 7 yıl Sakarya ve Ankara illerinde çeşitli ilköğretim okullarında sınıf öğretmeni ve formatör bilgisayar öğretmeni görevlerinde bulundu. Bu dönem içinde yapılandırmacı yaklaşım ilkelerine göre hazırlanan sosyal bilgiler ders programlarına göre Milli Eğitim Bakanlığı adına hazırlanan Sosyal Bilgiler 4 ve 5. sınıf kitaplarının “yazarlığını ve 5.sınıf kitaplarının komisyon başkanlığını” yaptı. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığında Öğretim Materyallerini inceleme Komisyonlarında “Komisyon Başkanlığı ve üyeliği” görevlerinde bulundu. 2 Ekim 2007'de Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalında Yrd. Doç. Dr. olarak göreve başladı. 2008-2010 tarihleri arasında Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Başkanlığı ve Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür Yardımcılığı görevlerini yürüttü. 2010 yılında Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalında Yrd. Doç. Dr. olarak göreve başladı. 2010-2011 yılları arasında Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekan Yardımcılığı görevinde bulunan Ulusoy, Haziran 2012'de “Doçentlik” Unvanını, Eylül 2017'de “Profesörlük” Unvanını aldı. Ulusoy evli ve 2 çocuk babasıdır.

Çalışma Alanları: Tarih eğitimi, sosyal bilgiler eğitimi, değerler eğitimi, ahlak eğitimi, Atatürkçülük konularının öğretimi, demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimi.

ORCID No: 0000-0002-3243-9347

ÖN SÖZ

İnsan yetiştirmek elbette önemlidir. Yetiştirilen insan nasıl olmalıdır? Sorusunun cevabı da bir o kadar önemlidir. Bilinçli, karakterli, ahlaklı, kişilikli, erdemli yani değerlerle yoğrulmuş insan yetiştirmek her toplumun ve devletin temel beklentisi olmalıdır.

Bu nedenle ülkemizde yıllarca “iyi insan yetiştirme” kavramı üzerinde çalışmalar yapılmıştır. 2005 yılından itibaren neredeyse tüm derslerde değerler eğitime yönelik amaç, işleyiş ve baskın değerler belirtmeye başlanmıştır. Bu süreç tabii ki Milli Eğitim Şurasına da yansımıştır. Özellikle 2010 yılında gerçekleştirilen 18. Milli Eğitim Şurasında “SPOR, SANAT, BECERİ ve DEĞERLER EĞİTİMİ” başlıklı oturumlar gerçekleştirilmiştir. İlk defa “Değerler Eğitimi” üzerine sistematik şekilde kafa yorulmuş, sorunlar ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur. Bu süreçten sonra okullarda değerler eğitimi klasörleri, değerlerin yer aldığı değerler eğitimi ağaçları ve ayın değeri uygulamaları gibi çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Ancak değerler eğitimi, karakter eğitiminden hatta ahlak eğitiminden çok farklıymış gibi yanlış anlaşılmalara yol açmaya başlamıştır. Oysa değerler eğitimi karakter eğitimini ve ahlak eğitimini de kapsamaktadır.

Bu çalışmada “Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitimini” bir çatı altında ele almaya çalıştım.

Kitabımızı, okul öncesinden-lisansüstü programlara varıncaya kadar eğitim ve öğretimin her alanında istifade edilebilecek bir formatta hazırlamak istedim. Hatta aileler içinde rehber olabilecek bir tarza getirmeye çalıştım. Etkinlik örnekleri ve metin içindeki sorular ile birazda sorgulatmaya çalıştım.

Kitapta;

Karakter ve Karakter Eğitimi Nedir?

Değerlerin Tanımı, Değerler Eğitimi, Değerlerin Sınıflandırılması,

Ahlak ve Ahlak Eğitimi,

Karakter ve Değer Eğitimi Yaklaşım ve Uygulamaları,

Ailede, Okulda ve Çevrede Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitimi,

Karakter ve Değerler Eğitiminde Rol Model Olarak Öğretmen,

Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitiminde Genel İlkeler,

İlkokul-Ortaokul Lise Ders Programlarında Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitimine Yönelik İşleyişler üzerinde durulmuştur.

İnsan Yetiştirme Düzenimize Olumlu Katkıları Olması Dileği İle...

Prof. Dr. Kadir ULUSOY

ORCID No: 0000-0002-3243-9347

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
Girişten Önce.....	1
Giriş.....	5

1. BÖLÜM: KARAKTER VE KARAKTER EĞİTİMİ NEDİR? .....

Kişilik/Şahsiyet	15
Erdem (Fazilet)	23
Erdem Nedir?	24
Huy / Mizaç.....	32
Dokuz Tip Mizaç (DTM) veya Dokuz Tip Mizaç Modeli (DTMM).....	34
Karakter Nedir?	39
Karakter Eğitimi	42
Karakter Eğitiminin Tarihçesi	42
Karakter Eğitimi Nedir?.....	52
Karakter Eğitiminin Temel Prensipleri	60

2. BÖLÜM: DEĞERLERİN TANIMI, SINIFLANDIRILMASI VE DEĞERLER EĞİTİMİ .....

Değer Nedir?	65
Değerlerin Sınıflandırılması.....	78
Değerler Eğitimi Nedir?.....	91
Değer Eğitiminin Amaçları.....	97

3. BÖLÜM: AHLAK VE AHLAK EĞİTİMİ	107
Ahlak	107
Ahlak Nedir?	111
Ahlak Kuralları	117
Ahlak Kuralları Nedir?	118
Ahlak Kurallarının Yaptırımı.....	122
Ahlak Eğitimi	125

4. BÖLÜM: KARAKTER, DEĞERLER VE AHLAK EĞİTİMİ YAKLAŞIM VE UYGULAMALARI	133
Değerler Eğitiminde Değer Aktarma “Telkin” Yaklaşımı	138
Değerler Eğitiminde “Değer Açıklama” (Değer Ayrımı veya Değer Belirginleştirme) Yaklaşımı.....	141
Değerler Eğitiminde “Ahlaki Muhakeme” Yaklaşımı	145
Değerler Eğitiminde “Gözlem Yoluyla Öğrenme” Yaklaşımı	146
Değer Analizi	147
Örtük Program	149
Model Olma	150
Karakter Eğitimi	151
Hizmet Ederek Öğrenme Yaklaşımı.....	151

5. BÖLÜM: AİLEDE, OKULDA VE ÇEVREDE KARAKTER, DEĞERLER VE AHLAK EĞİTİMİ	157
Ailede Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitimi	161
Okullarda Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitimi	182
Çevrede Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitimi	192

**6. BÖLÜM: KARAKTER, DEĞERLER VE AHLAK EĞİTİMİNDE
ROL MODEL OLARAK ÖĞRETMEN.....199**

**7. BÖLÜM: KARAKTER, DEĞERLER VE AHLAK
EĞİTİMİNDE GENEL İLKELER.....211**

**8. BÖLÜM: İLKOKUL-ORTAOKUL VE LİSE DERS
PROGRAMLARINDA KARAKTER,
DEĞERLER VE AHLAK EĞİTİMİ.....217**

Değerlerimiz.....220
Sonuç.....237

9. BÖLÜM: ETKİNLİKLER.....239

1. Etkinlik: Atatürk'ün Dürüstlüğü 239
2. Etkinlik: Başarmak 240
3. Etkinlik: Vatan Sevgisi 242
4. Etkinlik: Değer Açıklama 243
5. Etkinlik: Dürüst Esnaf 246
6. Etkinlik: Toplumsal Sorunları Çözüyoruz 247
7. Etkinlik: Güçlü Yönlerim ve Niteliklerim 248
8. Etkinlik: Hz. Ömer'in Adaleti.....250
9. Etkinlik: Karakter-Değerler ve Ahlak Eğitimi
Amaç Uygulama Sayfası 251
10. Etkinlik: Uyum Sorunları: Aile Çatışması 254

Kaynaklar.....257

GİRİŞTEN ÖNCE

İnsanlık tarihi boyunca en önemli konulardan birisi “iyi insan yetiştirme” gayreti olmuştur. Nerede yaşarsa yaşasın, maddi durumu ne olursa olsun, hangi mesleği yaparsa yapsın toplumun düzenini bozmayan aksine insanlara faydalı-yararlı bireyler her daim istenilen insan modeli olmuştur.

Karakterli ve değerlerini yaşayan bireyler toplumun güvendiği ahlaklı kişilerdir. Toplumda özellikle değerler ve ahlak noktasında gelgitler de yaşanabilmekte insanlar doğru ile yanlış arasında gelip gitmekte olabiliyor. Hayatımız boyunca ailede, okulda ve çevrede (sosyal medya dahil) karakterimize, değerlerimize ve ahlakımıza yönelik olumlu veya olumsuz mesajlar alırız.

Özellikle filmlerde, dizilerde hatta bazı romanlarda kahramanlar üzerinden insanlara mesajlar verilir. Bu mesajlar öyle bir boyuta gelir ki en ahlak dışı, hukuk dışı, günah olan davranışı bile “yapmasaydı daha mı iyi olacaktı sanki, şu sebepten yaptı, yaptı ve can kurtardı gibi” özellikle hayati konularla ilişkilendirerek normalleştirme süreçlerinin işlendiğini görürüz.

Örnek 1:

Hatırlayalım; “bir dizi de çocuğu hasta olan anne, çoğunun tedavisi için gerekli parayı patronundan istiyor, patronu da kadının istediği yüklü miktardaki parayı vermek için bir gece kendisi ile birlikte olmasını teklif ediyordu” günlerce televizyonlarda ve magazin programlarında bu konu tartışıldı. Yapılan ahlaksız teklif için;

- hayatın gerçeği, böyle şeyler olabiliyor,
- kadın ne yapsın çocuğunun hayatı tehlikede fedakârlık yapıyor,
- adam, kadının parayı neden istediğini bilmiyordu, hoşlandı, kadını test etti,
- adam fırsatçılık yaptı, kadınla bu sayede birlikte oldu,
- adam kendini tatmin etti,
- anne olmayan anlayamaz,
- kadını bu hale düşürenler utansın,
- sosyal devlet anlayışı şart, aksi halde bu ve benzeri olaylar yaşanır/yaşanabilir,
- insanlık ölmüş, her şeyin bir bedeli olmak zorunda mı?
- böyle bir birliktelik yaşanmasa da zor durumda kalıp organını satan insanlar da olabiliyor gibi bir sürü yorumlar yapıldı.

Sonuç; kadın parayı almak için patronuyla birlikte oldu. Bu durumu genelleyip zenginlere saldıranları da gördük, kadınlara hakaret edenleri de gördük. Kadını, çocuğunun hayatını kurtaran bir kahraman anne figürü olarak göstermeye çalışanlar da oldu.

Olaya hukuken yorum yapanlar da oldu. Patronu ile kadının birlikte olmasında hukuka aykırılık yok, bir sorun olamaz, adam tacizde bulunmadı, kadın kendi rızası ile kabul etti.” diyenlerde oldu. Kadın ve patron birbirinden şikayetçi değil, adliyeye intikal eden bir süreçte yok yani hukuk kurallarına aykırılık yok açıklamaları yapıldı.